

QADIMGI ERON XALQLARI

Safarova Sabrina

SHDPI 1- BOSQICH TALABASI

Otamurodov Doniyorbek

SHDPI 2- BOSQICH TALABASI

Annotatsiya: Eron xalqlari – bu Eronning turli mintaqalarida istiqomat qilayotgan, tarixan va madaniy jihatdan xilma-xil bo'lgan etnik guruhlardir. Eron hududi juda katta bo'lib, unda ko'plab etnik guruhlar va tillar mavjud. Asosiy etnik guruhlar orasida forslar (erondagi eng yirik etnik guruh), azarbayjonlar, kurdlar, lorlar, bandariylar, arablar, baluchlar va boshqa kichikroq guruhlar bor. Har bir guruh o'zining noyob madaniy, tillik va ijtimoiy xususiyatlariga ega.

Kalit so'zlar: elamlar, midiya, ahamoniylar, sasoniylar, Persiya, Farslar, Sassanidlar, Zoroastrizm, Parfiya, Xorazm, Babilon, Xorasan, Qadimgi Eron sivilizatsiyasi, Mediya imperiyasi, Dariyus I, Kiriklar, Sargon II, Avesto, Xorazmiylar

Qadimgi Eron davlati, Eronning tarixiy ravishda rivojlangan va katta ta'sirga ega bo'lgan qadimiy sivilizatsiyasini anglatadi. Bu davlatlar va imperiyalar tarixda ko'plab yuqori madaniyatlarni yaratgan va butun Yaqin Sharq hamda Markaziy Osiyo tarixida muhim o'rin tutgan. Quyida qadimgi Eron davlati haqidagi asosiy faktlar keltirilgan: Eronda birinchi sivilizatsiya – Elamlar (miloddan avvalgi 3000–539 yillar) Elamlar qadimgi Eronning janubiy-g'arbiy qismida, hozirgi Xuzestan mintaqasida joylashgan. Elamlar o'zining yirik shaharlar va diniy markazlari bilan mashhur bo'lib, o'z vaqtida Eronning yetakchi davlatlaridan biri hisoblangan. Mediya imperiyasi (miloddan avvalgi 9–6 asrlar) Mediyning hukmronligi eronning markaziy va shimoliy qismlarida joylashgan. Mediyning mustahkam davlat tizimi va askarlik kuchlari, Ahamoniylar imperiyasining shakllanishiga zamin yaratdi. Mediyning podshosi Kir, Ahamoniylar imperiyasining asoschisi bo'lgan Kir 2 ning ota-bobosi edi. Ahamoniylar imperiyasi (miloddan avvalgi 550–330 yillar) Ahamoniylar imperiyasi Eronning eng yirik va muvaffaqiyatli imperiyalaridan biri hisoblanadi. Bu imperiya Kir II (Mediya imperiyasining sobiq podshosi), Kambiz 2 va Doriya 1 tomonidan boshqarilgan. Eron xalqlari qabilalari turli tarixiy davrlar davomida o'zining etnik va madaniy xilma-xilligi bilan ajralib turgan. Eronning qadimgi xalqlari va qabilalari turli hududlarda joylashgan bo'lib, har bir qabilaning o'ziga xos tillari, diniy e'tiqodlari va madaniy an'analari mavjud. Quyida qadimgi Eron xalqlari va qabilalaridan ba'zilar keltirilgan: Forslar (Farslar) Forslar, ya'ni Fars viloyatining aholisi, qadimgi Eronning eng yirik etnik guruhlaridan biri hisoblanadi. Forslar Eronning janubiy qismida, Fars viloyatida yashagan. Ahamoniylar imperiyasining asosi bo'lgan bu qabila, tarixda ko'plab siyosiy va madaniy inshootlarni yaratgan. Mediya qabilasi Mediyning qadimgi Eronning shimoliy-qo'shni hududlarida yashagan va Eronning eng muhim qadimgi xalqlaridan biri bo'lgan. Mediyning asosiy shaharlaridan biri Ecbatana (hozirgi Hamadan) bo'lib, bu yerda ko'plab madaniy va siyosiy faoliyatlar markazlashgan. Mediyning hukmronligi Ahamoniylar imperiyasining yaratilishiga turtki bo'lgan. Parfiyaliklar Eronning shimoliy-sharqiy qismlarida yashagan va Parfiya davlati asoschilari bo'lgan. Parfiya, miloddan avvalgi III-asrda Sasoniylar imperiyasidan oldin tashkil topgan, va uning asosiy yirik shahri Ktse bo'lgan. Qadimgi Eron davlati miloddan avvalgi davrlarda Yaqin Sharq hududida shakllangan kuchli sivilizatsiyalardan biri bo'lib, uning tashkil topishi bir necha bosqichlarda amalga oshgan. Ushbu davlatchilik jarayonida turli sulolalar va imperiyalar muhim rol o'ynagan. Quyida asosiy tarixiy bosqichlar keltirilgan:

Elam davlati (miloddan avvalgi 3–1 ming yilliklar) Elam Eronning janubi-gʻarbiy hududlarida joylashgan boʻlib, dastlabki sivilizatsiyalaridan biri hisoblanadi. Elam madaniyati va siyosiy tuzumi qadimgi Mesopotamiya sivilizatsiyalari bilan chambarchas bogʻliq boʻlgan. Elamliliklar yozuv, din va siyosiy boshqaruv tizimini rivojlantirishga katta hissa qoʻshgan.

Madlar davlati (miloddan avvalgi 8–6 asrlar) Madlar eroniy qabilalaridan biri boʻlib, Eron togʻliklarida yashagan. Miloddan avvalgi VII asrda Madlar ilk markazlashgan davlatni tashkil etishdi. Ularning poytaxti Ekbatana (hozirgi Hamadon) boʻlgan. Miloddan avvalgi 612-yilda madlar Ossuriya imperiyasini magʻlub etish orqali kuchayib bordi.

Ahamoniylar imperiyasi (miloddan avvalgi 6–4 asrlar) Miloddan avvalgi 550-yili

Qadimgi Eron davlati miloddan avvalgi davrlarda Yaqin Sharq hududida shakllangan kuchli sivilizatsiyalardan biri boʻlib, uning tashkil topishi bir necha bosqichlarda amalga oshgan. Ushbu davlatchilik jarayonida turli sulolalar va imperiyalar muhim rol oʻynagan. Quyida asosiy tarixiy bosqichlar keltirilgan:

Qadimgi Eron davlati miloddan avvalgi davrlarda Yaqin Sharq hududida shakllangan kuchli sivilizatsiyalardan biri boʻlib, uning tashkil topishi bir necha bosqichlarda amalga oshgan. Ushbu davlatchilik jarayonida turli sulolalar va imperiyalar muhim rol oʻynagan. Quyida asosiy tarixiy bosqichlar keltirilgan. Elam davlati (miloddan avvalgi 3–1 ming yilliklar) Elam Eronning janubi-gʻarbiy hududlarida joylashgan boʻlib, dastlabki sivilizatsiyalaridan biri hisoblanadi. Elam madaniyati va siyosiy tuzumi qadimgi Mesopotamiya sivilizatsiyalari bilan chambarchas bogʻliq boʻlgan. Elamliliklar yozuv, din va siyosiy boshqaruv tizimini rivojlantirishga katta hissa qoʻshgan. Madlar davlati (miloddan avvalgi 8–6 asrlar) Madlar eroniy qabilalaridan biri boʻlib, Eron togʻliklarida yashagan. Miloddan avvalgi VII asrda Madlar ilk markazlashgan davlatni tashkil etishdi. Ularning poytaxti Ekbatana (hozirgi Hamadon) boʻlgan. Miloddan avvalgi 612-yilda madlar Ossuriya imperiyasini magʻlub etish orqali kuchayib bordi. Ahamoniylar imperiyasi (miloddan avvalgi 6–4 asrlar) Miloddan avvalgi 550-yil Qadimgi Eron davlati miloddan avvalgi davrlarda Yaqin Sharq hududida shakllangan kuchli sivilizatsiyalardan biri boʻlib, uning tashkil topishi bir necha bosqichlarda amalga oshgan. Ushbu davlatchilik jarayonida turli sulolalar va imperiyalar muhim rol oʻynagan. Quyida asosiy tarixiy bosqichlar keltirilgan: Elam davlati (miloddan avvalgi 3–1 ming yilliklar) Elam Eronning janubi-gʻarbiy hududlarida joylashgan boʻlib, dastlabki sivilizatsiyalaridan biri hisoblanadi. Elam madaniyati va siyosiy tuzumi qadimgi Mesopotamiya sivilizatsiyalari bilan chambarchas bogʻliq boʻlgan. Elamliliklar yozuv, din va siyosiy boshqaruv tizimini rivojlantirishga katta hissa qoʻshgan. Madlar davlati (miloddan avvalgi 8–6 asrlar)

Madlar eroniy qabilalaridan biri boʻlib, Eron togʻliklarida yashagan. Miloddan avvalgi VII asrda Madlar ilk markazlashgan davlatni tashkil etishdi. Ularning poytaxti Ekbatana (hozirgi Hamadon) boʻlgan. Miloddan avvalgi 612-yilda madlar Ossuriya imperiyasini magʻlub etish orqali kuchayib brogan. Qadimgi Eronning iqtisodiy tizimi juda rivojlangan boʻlib, u koʻplab sohalarda yuksak madaniy yutuqlarga erishgan. Eronning iqtisodiy tizimi asosan qishloq xoʻjaligi, savdo, hunarmandchilik va soliq yigʻish tizimi asosida qurilgan. Quyida qadimgi Eronning iqtisodiy faoliyatining asosiy jihatlari keltirilgan: Qishloq xoʻjaligi qadimgi Eron iqtisodiyotining asosini tashkil etgan. Erondagi tabiiy sharoitlar, ayniqsa, daryolar (masalan, Fors va Xuziston vodiysida joylashgan daryolar) sugʻorish tizimining rivojlanishiga imkon yaratgan. Bunday tizimlar orqali hosil olish koʻpaygan va qishloq xoʻjaligida yuqori samaradorlikka erishilgan. Qadimgi Eronning qishloq xoʻjalik mahsulotlari orasida: Bugʻdoy va arpa: asosiy donli ekinlar boʻlib, ular nafaqat oziq-ovqat, balki hayvonlarni boqish uchun ham ishlatilgan. Uzun va zaytun: Eronning oʻrta va janubiy hududlarida oʻsib chiqqan Mevali

daraxtlar: almalar, anorlar, shakarlamalar va boshqa mevalar yetishtirilgan. Paxta: Eronning ba'zi hududlarida paxta yetishtirilgan va bu qadimgi savdolar uchun muhim mahsulot bolib hisoblangan. Eronda hayvonchilik ham keng rivojlangan. Eronning tog'li va yaylovli hududlarida chorvachilikning turli shakllari, ayniqsa, qo'y va echkilarni boqish mashhur bo'lgan. Bundan tashqari, tuya, ot va sigirlar ham yetishtirilgan. Bu hayvonlar, asosan, sut, go'sht va boshqa mahsulotlar uchun, shuningdek, transport vositasi sifatida ishlatilgan. Hunarmandchilik. Qadimgi Eronda turli xil hunarmandchilik turlari rivojlangan. Ular orasida: Metall ishlov berish: Eronliklar oltin, kumush, mis va temir kabi metallarni ishlatgan va ulardan qimmatbaho buyumlar, qurol-yarog', ziynat buyumlari va boshqa predmetlar tayyorlagan. Keramika: Eronning keramika san'ati juda rivojlangan bo'lib, ular maishiy buyumlar va san'at asarlarini yaratishda o'zlarining yuqori mahoratlarini namoyon etishgan. To'qimachilik: Paxta va junni ishlatib, turli xil matolar, gilamlar va kiyim-kechaklar tayyorlashgan. Savdo qadimgi Eron iqtisodiyotining muhim qismi bo'lgan.

Xulosa Qadimgi Eron davlati tarixiy jihatdan juda boy va murakkab bo'lib, u ko'plab madaniy, siyosiy va iqtisodiy yutuqlarga erishgan. Eronning tashkil topishi, bir nechta sulola va imperiyalar tomonidan amalga oshirilgan bo'lib, bu davlatchilik shakllari va ularning o'zaro ta'siri Eronning tarixini shakllantirgan. Madlar, Ahamoniylar, Parfiylar va Sosoniylar kabi turli sulolalar Eronning iqtisodiy, siyosiy va madaniy rivojlanishiga katta hissa qo'shgan. Qadimgi Eronning iqtisodiyoti qishloq xo'jaligi, hayvonchilik, hunarmandchilik va savdoga asoslangan edi. Qishloq xo'jaligi mahsulotlari, ayniqsa bug'doy

Adabiyot va manbalar:

1. ABDUJABBOR KABIROV. QADIMGI SHARQ TARIXI TOSHKENT 2016
2. RAJABOV RAVSHAN JAHON TARIXI 1 QISM .RAJABOV RAVSHAN TOSHKENT YANGI ASR AVLODI.
3. F.BOYNAZAROV. QADIMGI DUNYO TARIXI. TOSHKENT 2002.
4. VSEVOLOD AVDIYEV. QADIMGI SHARQ TARIXI TOSHKENT 1964.
5. ANATOLIY SAGDULLAYEV QADIMGI SHARQ TARIXI.
6. Begaliyev, N., Xumoyun, A., & Shahlo, S. (2024). RTA OSIYO GIDROTEXNIKA INSHOOTLAR TARIXI SARDOBA VA KORIZLAR MISOLIDA. UNIVERSAL JOURNAL OF LAW, FINANCE AND APPLIED SCIENCES, 2(9), 57-62.
7. Бегалиев, Н. (2024). БУХОРО-ҚАРИШИ САВДО ЙЎЛИДА ЖОЙЛАШГАН САРДОБАЛАР. Science and innovation, 3(Special Issue 3), 141-144.
8. Begaliyev, N. X. (2022). ETNOLOGIK TADQIQOTLARDA TERMINOLOGIYA MUAMMOSI. Oriental Journal of Social Sciences, 2(2), 69-72.
9. Otamurodov, D. (2024). IMOM BUXORIY - BUYUK MUHADDIS ALLOMA. YANGI O'ZBEKISTONDA MILLIY TURIZM ISTIQBOLLARI, 1(01).
10. Sobit, K. (2023). THE LAUNCH OF SPIRITUAL AND EDUCATIONAL EVENTS IN THE NEIGHBORHOODS OF SHAHRISABZ CITY. JOURNAL OF INNOVATIONS IN SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL RESEARCH, 6(1), 398-401.
11. Sunnatovich, Q. I., & Sobit, K. (2023). VARGANZA QISHLOG'IDAN TOPILGAN YODGORLIKLAR TARIXI (I-XV ASRLAR). JOURNAL OF SCIENCE, RESEARCH AND TEACHING, 2(9), 33-35.

12. Bobokulovna, Q. F. (2024). RESPUBLIKA “TADBIRKOR AYOL” UYUSHMASINING AYOLLAR TADBIRKORLIGINI RIVOLANTIRISHDAGI ROLI. TADQIQOTLAR. UZ, 35(1), 111-113.
13. Qanoatova, F. (2024). TURIZM RESURSLARINI SHAKLLANTIRISHDA AYOLLAR TADBIRKORLIGINING AHAMIYATI. YANGI O‘ZBEKISTONDA MILLIY TURIZM ISTIQBOLLARI, 1(01).
14. Tolibov, N. (2024). EKOTURIZM SOHASIDA TARIXIY JOYLAR VA OBIDALARNING AHAMIYATI. YANGI O‘ZBEKISTONDA MILLIY TURIZM ISTIQBOLLARI, 1(01).
15. Nurillaevich O. B. et al. Factors Of The Formation Of Ecological Culture In The Education And Training System //Journal of Pharmaceutical Negative Results. – 2022. – C. 984-989.
16. Aralovna O. G. et al. Ecological globalization and its social place in the globalization system of processes //Journal of Survey in Fisheries Sciences. – 2023. – T. 10. – №. 1S. – C. 5000-5006.
17. Ayonovna A. S. The Need for the Formation of Environmental Education and Upbringing in Young People in the Conditions of Environmental Globalization //Global Scientific Review. – 2023. – T. 13. – C. 7-10.
18. Ayonovna A. S., Xudoyberdi o‘g‘li P. L. EKOLOGIK MADANIYATNI SHAKLLANTIRISHDA EKOLOGIK OMIL TUSHUNCHASI ‘ //TADQIQOTLAR. UZ. – 2024. – T. 40. – №. 4. – C. 135-139.
19. Ayonovna A. S., Xudoyberdi o‘g‘li P. L. EKOLOGIK MADANIYATNI SHAKLLANTIRISHDA EKOLOGIK OMIL TUSHUNCHASI ‘ //TADQIQOTLAR. UZ. – 2024. – T. 40. – №. 4. – C. 135-139.
20. Otamurodov, D. (2024). IMOM BUXORIY - BUYUK MUHADDIS ALLOMA. YANGI O‘ZBEKISTONDA MILLIY TURIZM ISTIQBOLLARI, 1(01).
21. R. Rajabov. Qadimgi Sharq harbiy san’ati . Toshkent .2018.
22. Бобожонов, Бехруз Баходир ўғли. ШАХРИСАБЗНИНГ ТАРИХИЙ БОЗОРЛАРИ ВА САВДО-ИҚТИСОДИЙ МУНОСАБАТЛАРИ. 1344-1351